

1-§. Umumiy qoidalar

1. Mazkur standartning maqsadi mulk, xo‘jalik yuritish yoki tezkor boshqaruv huquqlari asosida xo‘jalik yurituvchi sub’yektga (bundan buyon matnda korxona deb yuritiladi) tegishli bo‘lgan asosiy vositalar hisobi uslubiyotini aniqlash hisoblanadi.

2. Asosiy vositalarni hisobga olishdagi asosiy qoidalar asosiy vositalarning aktiv sifatida tan olish paytini aniqlash, ularning mazkur aktivlarga nisbatan qo‘llanilishi shart bo‘lgan balans qiymatini va amortizasiya hisoblash usullarini belgilash, shuningdek asosiy vositalarning balans qiymatidagi boshqa o‘zgarishlarni va ularning chiqib ketishidan moliyaviy natijalarni aniqlash va hisobga olish hisoblanadi.

3. Mazkur standartda qo‘llaniladigan atamalar:

a) asosiy vositalar — korxona tomonidan uzoq muddat davomida xo‘jalik faoliyatini yuritishda mahsulot ishlab chiqarish, ishlarni bajarish yoki xizmatlar ko‘rsatish jarayonida yoxud ma‘muriy va ijtimoiy-madaniy vazifalarni amalga oshirish maqsadida foydalanish uchun tutib turiladigan moddiy aktivlar;

b) amortizasiyalanadigan qiymat — kutilayotgan (baholangan) tugatish qiymatini chegirgan holda moliyaviy hisobotlarda ko‘rsatilgan aktivning boshlang‘ich (tiklash) qiymati summasi. Boshlang‘ich qiymati qo‘shimcha qurish, qo‘shimcha asbob-uskunalar bilan ta‘minlash, rekonstruksiya, modernizasiya qilish, texnik qayta qurollantirish ishlari bo‘yicha xarajatlar summasiga oshirilgan asosiy vositalar uchun amortizasiyalanadigan qiymat bo‘lib, ushbu ishlar tugatilganidan so‘ng kutilayotgan (baholangan) tugatish

qiymatini chiqarib tashlagan holda mazkur asosiy vositalar ekspluatasiyaga kiritilgan paytda aniqlangan ularning qoldiq (balans) qiymati hisoblanadi;

v) amortizasiya — foydali xizmat muddati mobaynida aktivning amortizasiyalanadigan qiymatini asosiy vositalarning vazifasidan kelib chiqqan holda mahsulot (ishlar, xizmatlar) tannarxiga yoki davr xarajatlari taqsimlash va o'tkazish ko'rinishida eskirishning qiymat ifodasi;

g) foydali xizmat muddati — korxona aktivdan foydalanadigan vaqt davri yoki korxona ushbu aktivdan foydalanishdan olishni mo'ljallayotgan mahsulot (ishlar va xizmatlar) miqdori. Qo'shimcha qurish, qo'shimcha asbob-uskunalar bilan ta'minlash, rekonstruksiya, modernizasiya qilish va texnik qayta qurollantirish bo'yicha ishlar tugatilganidan so'ng foydalanishga kiritilgan asosiy vositalar uchun foydali xizmat muddati bo'lib ushbu ishlar tugatilganidan so'ng mazkur asosiy vositalar foydalanishga kiritilgan paytdan boshlab korxona tomonidan asosiy vositalardan foydalaniladigan vaqt davri yoki korxona ushbu asosiy vositalardan foydalanishdan olishni kutayotgan mahsulot (ishlar, xizmatlar) miqdori hisoblanadi;

d) boshlang'ich qiymat — asosiy vositalarni yaratish (qurish va qurib bitkazish) yoki xarid qilish bo'yicha qilingan xarajatlarning qiymati, shu jumladan to'langan va qoplanmaydigan soliqlar (yig'imlar), shuningdek aktivni undan maqsadga muvofiq foydalanish uchun ishchi holatiga keltirish bilan bevosita bog'liq bo'lgan yetkazib berish va montaj qilish, o'rnatish, ishga tushirish va istalgan boshqa xarajatlar;

ye) joriy qiymat — ma'lum sanadagi amal qilayotgan bozor narxlari bo'yicha asosiy vositalarning qiymati yoki xabardor qilingan, bitimni amalga oshirishni xohlovchi, mustaqil taraflar o'rtasida bitimni amalga oshirishda aktivni sotib olish yoki majburiyatlarni bajarish uchun yetarli bo'lgan summa;

j) qoldiq (balans) qiymat — jamlangan amortizasiya summasini chegirgan holda asosiy vositalarning boshlang'ich (tiklash) qiymati;

z) tugatish qiymati — asosiy vositalarning chiqib ketishi bo'yicha kutilayotgan xarajatlarni chegirgan holda kutilayotgan foydali xizmat muddati oxirida asosiy vositalarni tugatish chog'ida olinadigan aktivlarning kutilayotgan summasi.

4. Asosiy vositalar tarkibiga quyidagi mezonlarga bir vaqtning o'zida javob beradigan moddiy aktivlar kiritiladi:

a) bir yildan ortiq xizmat muddati;

b) bir birlik (to'plam) uchun qiymati O'zbekiston Respublikasida (xarid paytida) belgilangan eng kam oylik ish haqi miqdorining ellik baravaridan ortiq bo'lgan buyumlar.

Korxona rahbari hisobot yilida buyumlarni asosiy vositalar tarkibida hisobga olish uchun ular qiymatining eng kam chegarasini belgilash huquqiga ega.

Xizmat muddati va qiymatidan qat'iy nazar, quyidagilar asosiy vositalar tarkibiga kiritilmaydi:

a) maxsus asboblari va moslamalar (muayyan buyumlarni seriyalab va ommaviy ishlab chiqarish yoki yakka tartibdagi buyurtmani tayyorlash uchun

mo'ljallangan maqsadli vazifadagi asboblari va moslamalar);

b) maxsus va sanitariya kiyimlari, maxsus poyabzal;

v) ko'rpa-to'shaklar;

g) kanselyariya ashyolari (kalkulyatorlar, stol jihozlari va hokazo);

d) oshxona inventari, shuningdek oshxona choyshablari;

ye) barpo etish xarajatlari qurilish-montaj ishlarining tannarxiga kiritiladigan vaqtinchalik (notitul) inshootlar, moslamalar va qurilmalar;

j) foydalanish muddati bir yildan kam bo'lgan almashtiriladigan uskunalari;

z) ovlash qurollari (trallar, yoyma to'rlar, to'rlar, jihozlar, merejlar va hokazo).

Asosiy vositalar tarkibida qonun hujjatlariga muvofiq korxona mulkiga topshirilgan yer uchastkalari ham hisobga olinadi.

Ko'p yillik ko'chatlarga, yerni tubdan yaxshilashga, ijaraga olingan asosiy vositalar ob'yektlariga kapital qo'yilmalar har yili butun ishlar majmui yakunlangan sanadan qat'iy nazar, hisobot yilida foydalanishga qabul qilingan asosiy vositalarga tegishli xarajatlar summasida asosiy vositalar tarkibiga kiritiladi.

5. Asosiy vositalarning buxgalteriya hisobi birligi bo'lib inventar ob'yekti hisoblanadi. Asosiy vositalarning inventar ob'yekti sifatida barcha qurilmalari va jihozlariga ega bo'lgan ob'jekt yoki muayyan mustaqil vazifalarni bajarish uchun mo'ljallangan alohida konstruktiv asosdagi buyum yoxud butun bir yaxlitlikni ifodalovchi va muayyan ishlarni bajarish uchun mo'ljallangan

konstruktiv jamlangan buyumlarning alohida majmui tan olinadi. Konstruktiv jamlangan buyumlarning majmui — umumiy moslamalarga va jihozlarga, umumiy boshqaruvga ega, bir poydevorda qurilgan, natijada majmuaga kiruvchi har bir buyum o'z vazifasini mustaqil ravishda emas, balki faqatgina majmua tarkibida bajara oladigan bir yoki turli maqsadlarga mo'ljallangan bitta yoki bir nechta buyumlardir.

Bitta asosiy vositada turlicha foydali foydalanish muddatiga ega bir nechta mustaqil ob'yektlar mavjud bo'lganda, har bir bunday ob'yekt buxgalteriya hisobida alohida mustaqil inventar ob'yekt sifatida tan olinadi.

Ikki yoki undan ortiq korxona mulki bo'lgan asosiy vositalar har bir korxona tomonidan asosiy vositalar tarkibida uning umumiy mulkdagi ulushiga mutanosib tarzda aks ettiriladi.

6. Asosiy vositalar aktiv sifatida tan olinadi, agar:

- a) korxonaga kelgusida aktiv bilan bog'liq iqtisodiy naf kelib tushishiga ishonch bo'lsa;
- b) aktiv qiymatini aniq baholash mumkin bo'lsa.